

Európai Egyetemek: transznacionális szövettségek és innováció

Mindenki számára jól ismert Emmanuel Macron francia elnök 2017-es, sorbonne-i beszéde, amelyben az Európai Unió általa felvázolt jövőjéről szólt. Többek között kitért egy, az oktatás területén fontosnak vélt célra is, miszerint a minél dinamikusabban működő Európai Unió jövőjének egyik alappillére a fiatalok, akik tanulmányaik során kulcsfontosságú szerepet kell hogy betöltsenek a külföldi mobilitásban való részvétellel.

Macron elnök szeptemberi beszéde után nem sokkal, 2017 decemberében a göteborgi csúcstalálkozón az Európai Unió oktatási és kulturális jövőképe került a fókuszba, amely eredményeképp az Európai Tanács több kezdeményezés megvalósítására szólította fel¹ a tagállamokat, az Európai Bizottságot, illetve a Tanácsot. A célok között szerepet kapott az úgynevezett Európai Egyetemek kezdeményezés, amelyben 2024-ig húsz európai egyetemi szövetség létrehozása szerepel, így hozzájárulva a hallgatók különböző uniós tagállamokban folytatott tanulmányaik útján megszerzett diplomák sokszínűségéhez, illetve általánosságban az európai egyetemek nemzetközi versenyképességének javításához. A francia elnök javaslata továbbá, hogy öt éven belül minimum két nyelven beszéljenek az európai fiatalok, és legalább fél évet töltsenek más európai egyetemen.

Az Európai Egyetemek kezdeményezés legfőbb célja tehát egy, a nyelveken, határokon és szakterületeken átívelő, európai uniós együttműködés megteremtése annak érdekében, hogy az Unió előtt álló társadalmi kihívásokra innovatív megoldásokat találjanak. Az európai identitás, valamint az európai értékek mellett kiemelt szerepet kap az európai egyetemek versenyképességének megerősítése, továbbá a felsőoktatás minőségének, illetve a mobilitási programokban részt vevők számarányának javítása. Ezen kitűzött célok érdekében az Európai Bizottság 2018-ban, az Erasmus+ program keretében felhívást intézett a tagállamokhoz olyan szövetségek megalapítására, amely

¹ European Council: *European Council Meeting (14 December 2017) – Conclusions* (2017. december 14.).

tagintézmények garantálják a hallgatóknak a nemzetközi környezetben való oktatást, a kihívásorientált szemléletmódot, valamint előtérbe helyezik a fenntarthatóságot és az európai értékeket, szem előtt tartva a minél szélesebb földrajzi lefedettséget. A felhívás eredményeként² 17 európai egyetemi szövetséget választottak ki, ami 24 tagállam 114 felsőoktatási intézményét tömöríti magában. Minden szövetség átlagosan hét, Európa különböző részein működő felsőoktatási intézményből áll, amelyek között partnerségi kapcsolat jön létre. A kiválasztott szövetségek esetében igyekeztek minden kiemelt tudományterület lefedésére, így például helyet kapott az egészségügy, a társadalomtudományok vagy a mérnöki tudományok.

2020-ban, a második felhívást követően,³ újabb 24 egyetemi szövetséget választottak ki, ami 26 tagállam 165 felsőoktatási intézményét foglalja magában. Az Európai Bizottság az első, illetve a második felhívást követően, összesen 41 európai egyetem létrehozásáról döntött, amelyek rendelkezésére összesen 287 millió eurót bocsátott. Az európai egyetemet alkotó szövetségek támogatása az Erasmus+, illetve a Horizont 2020 keretprogramokon keresztül zajlik. Az Európai Egyetemek kezdeményezés kiemelt helyzetét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az Európai Bizottság 2018-ban arra tett javaslatot,⁴ hogy a jelenlegi, 2021-től fennálló, többéves költségvetési ciklusban 30 milliárd euróra növekedjen az Erasmusra szánt keretösszeg. A koronavírusra való tekintettel ezen ambiciózus terv nem tudott megvalósulni, ám így is jelentősen, a korábbi 14,7 milliárd euróról 28,4 milliárd euróra növekedett az Erasmus+⁵ program kerete.

Ami Magyarországot illeti,⁶ az Európai Egyetemek Hálózatahoz az első pályázati körben az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Közép-Európai Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Magyar Képzőművészeti Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem csatlakozott, a második körben pedig a Szent István Egyetem, a Semmelweis Egyetem, a Színház- és Filmművészeti Egyetem, a Debreceni Egyetem és a Széchenyi István Egyetem került kiválasztásra.

² Európai Bizottság: *Fontos lépés az európai oktatási térség kiépítése felé: kiválasztották az első 17 „európai egyetemet”* (2019. június 26.).

³ Európai Bizottság: *24 új európai egyetemmel bővült az európai oktatási térség* (2020. július 9.).

⁴ Európai Bizottság: *Javaslat az „Erasmus” elnevezésű uniós oktatási, képzési, ifjúsági és sportprogram létrehozásáról és az 1288/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről*. COM(2018) 367 végleges (2018. május 30.).

⁵ European Commission: *Key Instruments Supporting the Recovery Plan for Europe* (2020).

⁶ Tempus Közalapítvány: *Kiemelkedő helyen a magyar szövetségek az Európai Egyetemek Hálózatában* (2020. augusztus 12.).

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem koordinációs szerepet tölt be, s vezetőként (*leader*) vesz részt a projektben.

A legfrissebb, Európai Egyetemeket érintő dokumentum az Európai Unió Tanácsa májusi következtetései,⁷ amelyben kiemelték, hogy az Európai Egyetemek kezdeményezéséhez csatlakozott 41 egyetem az európai fiatalok 20%-át fedi le, ami mindenképp jó kezdet a közös jövőkép és intézményi struktúrák kialakításához. További fontos megállapítása, hogy a Covid-19-világjárvány következtében napvilágra kerültek olyan, eddig kevésbé nagy hangsúlyt kapó területek, mint az alacsony digitális kompetenciák vagy a földrajzi egyensúlytalanság. A járvány azonban rávilágított számos más dologra is, többek között arra, hogy milyen gyorsan változik meg a gazdaság szerkezete, mekkora szükség van a technológiai fejlődésre, egyúttal a zöld átállásra, vagy milyen hamar szükséges a tanulási módszereken változtatni s a digitális teret kihasználni. Utóbbi kapcsán a Tanács kiemelte, hogy a problémákat felismerve cselekedni kell, ami a felsőoktatásban az innovációval forr össze.

A Tanács következtetéseiben mind a tagállamokat, mind a Bizottságot felkérte az Európai Egyetemek minél hatékonyabb megvalósításában való közreműködésre, amely keretén belül külön kiemelendő a legvégső cél, miszerint az egyetemi szövetségek által megvalósul a transznacionális együttműködés a felsőoktatási intézmények között. Ezen intézmények ötvözik a tanulást, kreativitást, kutatást és innovációt, és hozzájárulnak a minket körülvevő társadalmi és szakpolitikai változások hatékony leküzdéséhez, ezzel is elősegítve, az Európai Unió egy másik kiemelt prioritásának, az Európai Kutatási Térségnek a létrejöttét.

2021 év végén a Bizottság féldíós felülvizsgálata zajlik az Európai Egyetemek kezdeményezés megvalósulása kapcsán, emellett a Tanács felkérte a Bizottságot, hogy még ez évben készítsen iránymutatást arra vonatkozóan, hogy a meglévő támogatások és források mellett milyen közösségi és tagállami eszközökkel lehetne jobban támogatni és elősegíteni a kezdeményezés megvalósulását.

⁷ Európai Unió Tanácsa: *A Tanács következtetései az „Európai Egyetemek” kezdeményezéséről. A felsőoktatás, a kutatás, az innováció és a társadalom összekapcsolása: új dimenziókat nyitunk az európai felsőoktatásban* (2021. május 17.).

Az Európai Egyetemek kezdeményezés mint versenyképességi eszköz

Európa az elmúlt évtizedekben globális éltanulóból sereghajtóvá vált mind versenyképességi, mind innovációs tekintetben. Ezt alátámasztják az Európa 2020 stratégia felemás⁸ eredményei is. A nemzetközi sajtó már 2015-ben is megkongatta a vészharangokat, kikiáltva Európát és benne az Európai Uniót mint a globális verseny vesztesét. Az évszázad végére⁹ az EU globális népességből való részesedése 6%-ról 4%-ra csökken, a globális GDP-ből való részesedése akár feleződhet, és 2050-re egy európai ország sem lesz a világ legnagyobb gazdaságait összefogó G7 tagja. Az új évtized derekán megjelenő globális (és közvetlen szomszédságát is érintő) válsághelyzetre most is keresi a megoldást. Az Európai Uniót érintő kihívások és az innovatív megoldások megtalálása nem képzelhető el magasan képzett szakemberek nélkül, a közigazgatásban és a magánszférában egyaránt. Az oktatás-kutatás-innováció európai szintű hálózatai vezethetnek közös kiútkereséshez, amely hozzájárulna a fenntarthatóság, jólét és emberi biztonság megteremtéséhez. A 2025-ös Európai Oktatási Térség megvalósításában az Európai Egyetemek kezdeményezés a felsőoktatás európai szintű reformját helyezi előtérbe, ehhez azonban szorosan kapcsolódnak a szakképzés és középiskolai rendszerek reformját és harmonizációját érintő kérdések is. Ennek kapcsán idén februárban az oktatási miniszterek virtuális ülésén fogadták el a 2030-ig szóló európai uniós keretrendszert.¹⁰ A fent említett féléves felülvizsgálat eredményei tükrében fogják az egyetemek egymás közötti együttműködésüket finomhangolni.

Példaképp, a Budapesti Műszaki Egyetem által vezetett tíztagú konzorcium egy versenyképes európai mérnökdiploma¹¹ megvalósítását szeretné elérni az évtized közepére. Olyan szakembereket szeretnének képezni, akik az okos, „intelligens” városok terén és az ipar 4.0-ban is jártasak. Ez összhangban van a Bizottság 2019–2024-es prioritásaival¹² is, amely nagy hangsúlyt fektet a digitális és zöld átállásra. Ebből kifolyólag a 2050-es klímacélok csak elkötelezett

⁸ European Commission: *Assessment of the Europe 2020 Strategy*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019.

⁹ Stefan Lehne: *Securing the EU's Place in the World*. *Carnegie Europe*, 2020. november 17.

¹⁰ Council of the European Union: *Council Resolution on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training towards the European Education Area and beyond (2021–2030)*. (2021. február 19.).

¹¹ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: *Út az európai mérnökdiploma felé – Európai Egyetemi Szövetségben a Műegyetem* (2020. július 13.).

¹² European Commission: *6 Commission priorities for 2019–24* (é. n.).

tagállamok és lelkes – valamint a legkorszerűbb technológiákat használni tudó – és képzett szakértők útján valósulhatnak meg. Az elmúlt egy év sok tanulsággal szolgált az európai társadalmak és a politikai vezetők számára. Olyan újfajta fenntartható gondolkodás került előtérbe, amely szakít a hagyományos megoldásokkal. A gazdasági növekedést felváltotta a fenntartható növekedés,¹³ az épített és természetes környezeti értékek megóvása, fejlesztése. A fogyasztásalapú gazdaságról a körforgásos¹⁴ és megosztásalapú gazdaságra való átállás is nagyobb szerepet kapott. Ebből kifolyólag az egyetemi hálózatok innovatív megoldásokkal sokat tehetnek a társadalmak (szellemi-mentális és fizikai) egészségének megőrzése érdekében.

A jövőbe tekintve, az Európai Egyetemek kezdeményezés hosszú távon is érinti majd a szociális kérdéseket, mint a foglalkoztatást, a korai iskolaelhagyók számát, a kutatás és innovációs finanszírozást, illetve a szegénység csökkentését új egyéni kompetenciák és képességek létrehozásával. Az Európai Egyetemek kezdeményezés tehát túlmutat az egyetemi hálózatok kooperációján, és a csereprogramokon, a jövő még ismeretlen munkaköreiben¹⁵ is úttörő szerepet kaphat. Az Európai Unió oktatási minisztereinek májusi ülésén ezért is fogadtak el következtetéseket,¹⁶ amelyek szorgalmazzák a kompetenciák és képességek fejlesztését (és újak létrehozását), amelyek a gyorsan változó társadalmi igényekre rezonálnak.

Végző soron egy évtizedes integrációs folyamat van kibontakozóban a felsőoktatás területén. A versenyképes tudásért folyó globális versenyben Európa is részt kíván venni. Jelenleg a lemaradást kell behozni, és csak ezután vehetik fel az európai egyetemek a kínai vagy amerikai társaikkal a versenyt. A több egyetemről származó diplomának, ebből fakadóan az új nyelvek ismeretének komoly hozzáadott értéke lehet, amely túlmutat önmagán. A diákok, professzorok és kutatók egy valódi európai egyetemi közösség részesei lehetnek, amely megerősíti a különböző kultúrák közötti együttműködést és megértést, ami az európai béke szimbolikus jelképe is.

2021. július 7.

¹³ European Commission: *EU Approach to Sustainable Development*. Lásd: https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_en.

¹⁴ European Commission: *Circular Economy Action Plan* (é. n.).

¹⁵ Cornelia Daheim – Ole Wintermann: *2050: The Future of Work*. Bertelsmann Stiftung, 2016. március.

¹⁶ Európai Unió Tanácsa (2021): i. m.

Felhasznált irodalom

- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: *Út az európai mérnökdiploma felé – Európai Egyetemi Szövetségben a Műegyetem* (2020. július 13.). Online: www.bme.hu/hirek/20200713/Ut_az_europai_mernokdiploma_fele_Europai_egyetemi_szovetsegeben_a_Muegyetem
- Council of the European Union: *Council Resolution on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training towards the European Education Area and beyond (2021–2030)* (2021. február 19.). Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6289-2021-REV-1/en/pdf>
- Daheim, Cornelia – Ole Wintermann: *2050: The Future of Work*. Gütersloh, Bertelsmann Stiftung, 2016. Online: www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/BST_Delphi_E_03lay.pdf
- Európai Bizottság: *Javaslat az „Erasmus” elnevezésű uniós oktatási, képzési, ifjúsági és sportprogram létrehozásáról és az 1288/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről*. COM(2018) 367 végleges (2018. május 30.). Online: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:147de752-63eb-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0016.03/DOC_1&format=PDF
- Európai Bizottság: *Fontos lépés az európai oktatási térség kiépítése felé: kiválasztották az első 17 „európai egyetemet”* (2019. június 26.). Online: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/hu/IP_19_3389
- Európai Bizottság: *24 új európai egyetemmel bővült az európai oktatási térség* (2020. július 9.). Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_20_1264
- Európai Unió Tanácsa: *A Tanács következtetései az „Európai Egyetemek” kezdeményezéséről – A felsőoktatás, a kutatás, az innováció és a társadalom összekapcsolása: új dimenziókat nyitunk az európai felsőoktatásban* (2021. május 17.). Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8658-2021-INIT/hu/pdf>
- European Commission: *Assessment of the Europe 2020 Strategy*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019. Online: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8256&furtherPubs=yes>
- European Commission: *Circular Economy Action Plan* (é. n.). Online: https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_hu
- European Commission: *Key Instruments Supporting the Recovery Plan for Europe* (2020). Online: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/factsheet_2_en.pdf
- European Commission: *6 Commission Priorities for 2019–24* (é. n.). Online: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en
- European Council: *European Council Meeting (14 December 2017) – Conclusions*. (2017. december 14.). Online: www.consilium.europa.eu/media/32204/14-final-conclusions-rev1-en.pdf
- Lehne, Stefan: *Securing the EU’s Place in the World*. Carnegie Europe, 2020. november 17. Online: <https://carnegieeurope.eu/2020/11/17/securing-eu-s-place-in-world-pub-83246>
- Tempus Közalapítvány: *Kiemelkedő helyen a magyar szövetségek az Európai Egyetemek Hálózatában* (2020. augusztus 12.). Online: <https://tpf.hu/hir/14225/kiemelkedo-helyen-a-magyar-szovetsegek-az-europai-egyetemek-halozataban>